

opusdei.org

Missatge de Sa Santedat Benet XVI per a la Jornada Mundial de la Pau 2009

Us oferim el missatge per a la Jornada Mundial de la Pau 2009, que se celebrarà el proper 1 de gener, en el qual Benet XVI ens convida a reflexionar sobre el tema: Combatre la pobresa, construir la pau.

23/12/2008

Combatre la pobresa, construir la Pau

1. També en aquest any nou que comença, desitjo fer arribar a tothom els millors desitjos de pau, i amb aquest Missatge, convidar a reflexionar sobre el tema: Combatre la pobresa, construir la pau. El meu venerat predecessor Joan Pau II, en el Missatge per a la Jornada Mundial de la Pau de 1993, va subratllar ja les repercussions negatives que la situació de pobresa de poblacions senceres acaba tenint sobre la pau. En efecte, la pobresa es troba sovint entre els factors que afavoreixen o agreugen els conflictes, incloses les conteses armades. Aquestes últimes nodreixen al seu torn tràgiques situacions de penúria. «Es constata i es fa cada vegada més greu en el món –va escriure Joan Pau II– una altra amenaça seriosa per a la pau: moltes persones, és més, poblacions senceres viuen avui en condicions

pobresa extrema. La desigualtat entre rics i pobres s'ha fet més evident, fins i tot en les nacions més desenvolupades econòmicament. Es tracta d'un problema que es planteja a la consciència de la humanitat, ja que les condicions en què es troba un gran nombre de persones són tals que ofenen la seva dignitat innata i comprometen, per consegüent, l'autèntic i harmònic progrés de la comunitat mundial»[1].

2. En aquest quadre, combatre la pobresa implica considerar atentament el fenomen complex de la **globalització**. Aquesta consideració és important ja des del punt de vista metodològic, perquè invita a tenir en compte el fruit de les investigacions realitzades pels economistes i sociòlegs sobre tants aspectes de la pobresa. Però la referència a la globalització hauria de comprendre també la dimensió espiritual i moral, instant a mirar els

pobres des de la perspectiva que tots comparteixen un únic projecte diví, el de la vocació de construir una família en la qual tots –persones, pobles i nacions– es comportin seguint els principis de fraternitat i responsabilitat.

En la perspectiva esmentada cal tenir una visió àmplia i articulada de la pobresa. Si aquesta fos únicament material, les ciències socials, que ens ajuden a mesurar els fenòmens basant-se sobretot en dades de tipus quantitatiu, serien suficients per il·luminar-ne les principals característiques. Tanmateix, sabem que hi ha pobreses immaterials, que no són conseqüència directa i automàtica de carències materials. Per exemple, en les societats riques i desenvolupades hi ha fenòmens de marginació, pobresa relacional, moral i espiritual: es tracta de persones desorientades interiorment, afligides per formes diverses de

malestar malgrat el benestar econòmic. Penso, d'una banda, en l'anomenat «subdesenvolupament moral»[2] i, d'una altra, en les conseqüències negatives del «superdesenvolupament»[3]. Tampoc no oblidó que, en les societats definides com «pobres», el creixement econòmic es veu sovint entrebancat per impediments culturals, que no permeten utilitzar-ne adequadament els recursos. De totes maneres, és veritat que qualsevol forma de pobresa no assumida lliurement té la seva arrel en la manca de respecte per la dignitat transcendent de la persona humana. Quan no es considera l'home en la seva vocació integral, i no es respecten les exigències d'una vertadera «ecologia humana»[4], s'hi desencadenen també dinàmiques perverses de pobresa, com alguns aspectes en els quals em detindré breument ho palesen amb claredat.

Pobresa i implicacions morals

3. La pobresa es posa sovint en relació amb el **creixement demogràfic**. Consegüentment, hom du a terme campanyes per reduir la natalitat en l'àmbit internacional, fins i tot amb mètodes que no respecten la dignitat de la dona ni el dret dels cònjuges a escollir responsablement el nombre de fills [5] i, la qual cosa és més greu encara, sovint ni tan sols respecten el dret a la vida. L'extermini de milions de nens no nascuts en nom de la lluita contra la pobresa és, en realitat, l'eliminació dels éssers humans més pobres. A això s'oposa el fet que, el 1981, aproximadament el 40% de la població mundial estava per sota del llindar de la pobresa absoluta, mentre que avui aquest percentatge s'ha reduït substancialment a la meitat i nombroses poblacions, caracteritzades, d'altra banda, per un notable increment demogràfic, han

sortit de la pobresa. La dada esmentada amb prou feines mostra clarament que hi hauria recursos per resoldre el problema de la indigència, fins i tot amb un creixement de la població. Tampoc cal oblidar que, d'ençà del final de la Segona Guerra Mundial, la població de la terra ha crescut en quatre mil milions i, en bona part, aquest fenomen es produeix en països que han aparegut recentment a l'escenari internacional com a noves potències econòmiques, i han obtingut un ràpid desenvolupament precisament gràcies a l'elevat nombre dels seus habitants. A més a més, entre les nacions més avançades, aquelles que tenen un major índex de natalitat gaudeixen de millor potencial per al desenvolupament. En altres termes, la població s'hi està confirmant com una riquesa i no com un factor de pobresa.

4. Un altre aspecte que preocupa són les **malalties pandèmiques** com, per exemple, la malària, la tuberculosi i la sida que, en la mesura que afecten els sectors productius de la població, tenen una gran influència en el deteriorament de les condicions generals del país. Els intents de frenar les conseqüències d'aquestes malalties en la població no sempre assoleixen resultats significatius. A més a més, els països afligits per aquestes pandèmies, a l'hora de contrarestar-les, pateixen els xantatges dels qui condicionen les ajudes econòmiques a la pràctica de polítiques contràries a la vida. És difícil de combatre sobretot la sida, causa dramàtica de pobresa, si no s'afronten els problemes morals amb què està relacionada la difusió del virus. És precís, abans de tot, emprendre campanyes que eduquin especialment els joves en una sexualitat plenament concorde amb la dignitat de la persona; hi ha

iniciatives en aquest sentit que ja han donat resultats significatius, fent disminuir la propagació del virus. A més a més, es requereix també que es posin a disposició de les nacions pobres les medicines i tractaments necessaris; això exigeix fomentar decididament la investigació mèdica i les innovacions terapèutiques, i aplicar amb flexibilitat, quan sigui necessari, les regles internacionals sobre la propietat intel·lectual, a fi de garantir a tothom l'atenció sanitària de base necessària.

5. Un tercer aspecte en què cal posar atenció en els programes de lluita contra la pobresa, i que en palesa la intrínseca dimensió moral, és **la pobresa dels nens**. Quan la pobresa afecta una família, els nens són les víctimes més vulnerables: gairebé la meitat dels qui viuen en la pobresa absoluta són nens. Considerar la pobresa posant-se de part dels nens impulsa a voler els

objectius que els concerneixen més directament com prioritaris, per exemple, l'atenció de les mares, la tasca educativa, l'accés a les vacunes, a les cures mèdiques i a l'aigua potable, la salvaguarda del medi ambient i, sobretot, el compromís en la defensa de la família i de l'estabilitat de les relacions al seu interior. Quan la família es debilita, els danys recauen inevitablement sobre els nens. On no es tutela la dignitat de la dona i de la mare, els més afectats són principalment els fills.

6. Un quart aspecte que mereix particular atenció des del punt de vista moral és la relació entre el **desarmament i el desenvolupament**. És preocupant la magnitud global de la despesa militar en l'actualitat. Com ja he tingut ocasió de subratllar, «els ingents recursos materials i humans empleats en despeses militars i en

armaments se sostreuen als projectes de desenvolupament dels pobles, especialment dels més pobres i necessitats d'ajuda. I això va contra el que afirma la mateixa Carta de les Nacions Unides, que compromet a la comunitat internacional, i als Estats en particular, a “promoure l'establiment i el manteniment de la pau i de la seguretat internacional amb el mínim dispendi dels recursos humans i econòmics mundials en armaments” (art. 26)»[6].

Aquest estat de coses, en comptes de facilitar, entrebanca seriosament la consecució dels grans objectius de desenvolupament de la comunitat internacional. A més a més, un increment excessiu de la despesa militar corre el risc d'accelerar la carrera d'armaments, que provoca bosses de subdesenvolupament i de desesperació, esdevenint així, paradoxalment, un factor d'inestabilitat, tensió i conflictes.

Com va afirmar sàviament el meu venerat predecessor Pau VI, «el desenvolupament és el nou nom de la pau»[7]. Per tant, els Estats hi són cridats a una seriosa reflexió sobre els motius més profunds dels conflictes, sovint avivats per la injustícia, i a afrontar-los amb una valenta autocrítica. Si hom aconseguís una millora de les relacions, seria possible reduir les despeses en armaments. Els recursos estalviats es podrien destinar a projectes de desenvolupament de les persones i dels pobles més pobres i necessitats: els esforços prodigats en aquest sentit són un compromís per la pau dins la família humana.

7. Un cinquè aspecte de la lluita contra la pobresa material es refereix a **l'actual crisi alimentària**, que posa en perill la satisfacció de les necessitats bàsiques. Aquesta crisi es caracteritza no tant per la insuficiència d'aliments, sinó per les

dificultats per obtenir-los i per fenòmens especulatius i, per tant, per la falta d'un entramat d'institucions polítiques i econòmiques capaces d'afrontar les necessitats i emergències. La malnutrició pot provocar també greus danys psicofísics a la població, privant les persones de l'energia necessària per sortir, sense una ajuda especial, del seu estat de pobresa. Això contribueix a ampliar la magnitud de les desigualtats, provocant reaccions que poden arribar a ser violentes. Totes les dades sobre el creixement de la pobresa relativa en els últims decennis indiquen un augment de la diferència entre rics i pobres. Sens dubte, les causes principals d'aquest fenomen són, d'una banda, el canvi tecnològic, els beneficis del qual es concentren en el nivell més alt de la distribució de la renda i, d'una altra, l'evolució dels preus dels productes industrials, que augmenten molt més ràpidament que els preus dels

productes agrícoles i de les primeres matèries que posseeixen els països més pobres. Resulta així que la major part de la població dels països més pobres pateix una doble marginació: beneficis més baixos i preus més alts.

Lluita contra la pobresa i solidaritat global

8. Una de les vies mestres per construir la pau és **una globalització que tendeixi als interessos de la gran família humana**[8]. Tanmateix, per guiar la globalització cal una forta solidaritat global[9], tant entre països rics i països pobres, com dins cada país, encara que sigui ric. És precis un «**codi ètic comú**»[10], les normes del qual no siguin només fruit d'acords, sinó que estiguin arrelades en la llei natural inscrita pel Creador en la consciència de tot ésser humà (cf. Rm 2,14-15).

Cadascun de nosaltres potser no sent en el recòndit de la seva consciència

la crida a donar la pròpia contribució al bé comú i a la pau social? La globalització treu certes barreres, però això no significa que no se'n puguin construir unes altres de noves; acostava els pobles, però la proximitat en l'espai i en el temps no crea per ella mateixa les condicions per a una comunió vertadera i una pau autèntica. La marginació dels pobres del planeta només pot trobar instruments vàlids d'emancipació en la globalització si tot home se sent personalment ferit per les injustícies que hi ha en el món i per les violacions dels drets humans vinculades a elles. L'Església, que és «signe i instrument de l'íntima unió amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà»[11], continuarà oferint la seva aportació perquè se superin les injustícies i incomprendiments, i s'arribi a construir un món més pacífic i solidari.

9. Al camp del **comerç internacional i de les transaccions financeres**, s'estan produint processos que permeten integrar positivament les economies, contribuint a la millora de les condicions generals; però existeixen també processos en sentit oposat, que divideixen i marginen els pobles, creant perilloses premisses per a conflictes i guerres. En els decennis successius a la Segona Guerra Mundial, el comerç internacional de béns i serveis ha crescut amb extraordinària rapidesa, amb un dinamisme sense precedents en l'història. Gran part del comerç mundial s'ha centrat als països d'antiga industrialització, als quals s'han afegit de manera significativa molts països emergents, que han adquirit una certa rellevància. Tanmateix, hi ha altres països de renda baixa que continuen estant greument marginats respecte als fluxos comercials. El seu creixement s'ha ressentit per la ràpida

disminució dels preus de les matèries primeres registrada en les últimes dècades, que constitueixen la gairebé totalitat de les seves exportacions. En aquests països, la majoria africans, la dependència de les exportacions de les matèries primeres continua sent un fort factor de risc. Voldria renovar un crida perquè tots els països tinguin les mateixes possibilitats d'accés al mercat mundial, evitant exclusions i marginacions.

10. Es pot fer **una reflexió semblant sobre les finances**, que afecta un dels aspectes principals del fenomen de la globalització, gràcies al desenvolupament de l'electrònica i a les polítiques de liberalització dels fluxos de diners entre els diversos països. La funció objectivament més important de les finances, el sostenir a llarg termini la possibilitat d'inversions i, per tant, el desenvolupament, es manifesta avui

molt fràgil: es ressent dels efectes negatius d'un sistema d'intercanvis financers –en el pla nacional i global– basat en una lògica a molt curt termini, que cerca l'increment del valor de les activitats financeres i es concentra en la gestió tècnica de les diverses formes de risc. La recent crisi demostra també que l'activitat financera està guiada de vegades per criteris merament autorreferencials, sense consideració del bé comú a llarg termini. La reducció dels objectius dels operadors financers globals a un brevíssim termini de temps redueix la capacitat de les finances per exercir la seva funció de pont entre el present i el futur, amb vista a sostenir la creació de noves oportunitats de producció i de treball a llarg termini. Una finança restringida al curt o curtíssim termini arriba a ser perillosa per a tots, també per a qui aconsegueix beneficiar-se d'ella durant les fases d'eufòria financera[12].

11. De tot això es desprèn que la lluita contra la pobresa requereix una **cooperació tant en el pla econòmic com en el jurídic** que permeti a la comunitat internacional, i en particular als països pobres, descobrir i posar en pràctica solucions coordinades per afrontar aquests problemes, establint un marc jurídic eficaç per a l'economia. Exigeix també incentius per crear institucions eficients i participatives, així com ajudes per lluitar contra la criminalitat i promoure una cultura de la legalitat. D'altra banda, és innegable que les polítiques marcadament existencialistes hi són a l'origen de molts fracassos en l'ajuda als països pobres. Sembla que, actualment, el vertader projecte a mig i llarg termini sigui d'invertir en la formació de les persones i a desenvolupar de manera integrada una cultura de la iniciativa. Si bé les activitats econòmiques necessiten un context favorable per al seu

desenvolupament, això no significa que s'hagi de distreure l'atenció dels problemes del benefici. Encara que s'hagi subratllat oportunament que l'augment de la renda per càpita no pot ser el fi absolut de l'acció politicoeconòmica, no s'ha d'oblidar, no obstant això, que aquesta representa un instrument important per aconseguir l'objectiu de la lluita contra la fam i la pobresa absoluta. Des d'aquest punt de vista, no cal fer-se il·lusions pensant que una política de pura redistribució de la riquesa existent resolgui el problema de manera definitiva. En efecte, el valor de la riquesa en una economia moderna depèn de manera determinant de la capacitat de crear rèdit present i futur. Per això, la creació de valor resulta un vincle ineludible, que s'ha de tenir en compte si es vol lluitar de manera eficaç i duradora contra la pobresa material.

12. Finalment, situar els pobres en el primer lloc comporta que s'els hi doni un espai adequat per a una correcta lògica econòmica per part dels agents del mercat internacional, **una correcta lògica política** per part dels responsables institucionals i **una correcta lògica participativa** capaç de valorar la societat civil local i internacional. Els organismes internacionals mateixos reconeixen avui la vàlua i l'avantatge de les iniciatives econòmiques de la societat civil o de les administracions locals per promoure l'emancipació i la inclusió en la societat de les capes de població que sovint es troben per sota del llindar de la pobresa extrema i a les quals, al mateix temps, difícilment poden arribar les ajudes oficials. La història del desenvolupament econòmic del segle XX ensenya com bones polítiques de desenvolupament s'han confiat a la responsabilitat dels homes i a la creació de sinergies positives entre

mercats, societat civil i Estats. En particular, la societat civil assumeix un paper crucial en el procés de desenvolupament, ja que el desenvolupament és essencialment un fenomen cultural i la cultura neix i es desenvolupa en l'àmbit de la societat civil[13].

13. Com ja va afirmar el meu venerat predecessor Joan Pau II, la globalització «es presenta amb una marcada nota d'ambivalència»[14] i, per tant, ha de ser regida amb prudent saviesa. D'aquesta saviesa, forma part el tenir en compte en primer lloc les exigències dels pobres de la terra, superant l'escàndol de la desproporció existent entre els problemes de la pobresa i les mesures que els homes adopten per afrontar-los. La **desproporció és d'ordre cultural i polític, així com espiritual i moral**. En efecte, es limita sovint a les causes superficials i instrumentals de la pobresa, sense

referir-se a aquelles que són en el cor humà, com l'avidesa i l'estretor de mires. Els problemes del desenvolupament, de les ajudes i de la cooperació internacional s'afronten de vegades com a meres qüestions tècniques, que s'exhaureixen a establir estructures, posar a punt acords sobre preus i quotes, a assignar subvencions anònimes, sense que les persones s'involucrin veritablement. En canvi, la lluita contra la pobresa requereix homes i dones que visquin en profunditat la fraternitat i siguin capaços d'acompanyar les persones, famílies i comunitats en el camí d'un autèntic desenvolupament humà.

Conclusió

14. En l'encíclica *Centesimus annus*, Joan Pau II va advertir sobre la necessitat d'«abandonar una mentalitat que considera els pobres – persones i pobles– com un farcell o

com molestos i importuns, àvids de consumir allò que els altres han produït». «Els pobres –escriu– exigeixen el dret de participar i gaudir dels béns materials i de fer fructificar la seva capacitat de treball, creant així un món més just i més pròsper per a tots»[15]. En el món global actual, apareix amb més claredat que només es construeix la pau si s'assegura la possibilitat d'un creixement raonable. En efecte, les tergiversacions dels sistemes injustos abans o després passen factura a tots. Per tant, únicament la neciesa pot induir a construir una casa daurada, però envoltada del desert o la degradació. Per si sola, la globalització és incapaç de construir la pau, més encara, genera en molts casos divisions i conflictes. La globalització posa de manifest més aviat una necessitat: la d'estar orientada vers un objectiu de solidaritat profunda, que tendeixi al bé de tothom i cadascú. En aquest

sentit, cal veure-la com una ocasió propícia per realitzar quelcom important en la lluita contra la pobresa i per posar a disposició de la justícia i la pau recursos fins ara impensables.

15. La **Doctrina Social de l'Església** s'ha interessat sempre pels pobres. Als temps de l'encíclica *Rerum novarum*, aquests eren sobretot els obrers de la nova societat industrial; en el magisteri social de Pius XI, Pius XII, Joan XXIII, Pau VI i Joan Pau II s'han detectat noves formes de pobresa a mesura que l'horitzó de la qüestió social s'ampliava, fins a adquirir dimensions mundials[16]. Aquesta ampliació de la qüestió social vers la globalitat, cal considerar-la no sols en el sentit d'una extensió quantitativa, sinó també com un aprofundiment qualitatiu en l'home i en les necessitats de la família humana. Per això l'Església, alhora que segueix

amb atenció els actuals fenòmens de la globalització i la seva incidència en les pobres humanes, assenyala aspectes nous de la qüestió social, no sols en extensió, sinó també en profunditat, quan concerneixen a la identitat de l'home i la seva relació amb Déu. Són principis de la doctrina social que tendeixen a aclarir les relacions entre pobresa i globalització, i a orientar l'acció cap a la construcció de la pau. Entre aquests principis convé recordar aquí, de manera particular, l'«amor preferencial pels pobres»[17], a la llum del primat de la caritat, testimoniada per tota la tradició cristiana, començant per la de l'Església primitiva (cf. Ac 4,32-36; 1Co 16,1; 2Co 8-9; Ga 2,10).

«Que se ceneixi cadascú a la part que li correspon», escrivia Lleó XIII el 1891, afegint: «Pel que fa a l'Església, mai ni sota cap aspecte regatejarà el seu esforç»[18]. Aquesta

convicció acompanya també avui el quefer de l'Església amb els pobres, en els quals contempla Crist[19], sentint com ressona en el seu cor el mandat del Príncep de la pau als Apòstols: «Vos date illis manducare – doneu-los vosaltres de menjar» (Lc 9,13). Així doncs, fidel a aquesta exhortació del seu Senyor, la comunitat cristiana no deixarà d'assegurar a tota la família humana el seu suport a les iniciatives d'una solidaritat creativa, no sols per distribuir el superflu, sinó canviant «sobretot els estils de vida, els models de producció i de consum, les estructures consolidades de poder que regeixen avui la societat»[20]. Per consegüent, al començament d'un any nou, dirigeixo una calorosa invitació a cada deixeble de Crist, així com a tota persona de bona voluntat, perquè eixampli el seu cor vers les necessitats dels pobres, fent quant li sigui concretament possible per sortir al seu encontre. En efecte,

continua sent incontestablement
vertader l'axioma segons el qual
«combatre la pobresa és construir la
pau».

Vaticà, 8 de desembre de 2008

BENEDICTUS PP. XVI

[1] Missatge per a la Jornada Mundial
de la Pau de 1993, 1.

[2] Pau VI, Carta enc. *Populorum
progressio*, 19.

[3] Joan Pau II, Carta enc. *Sollicitudo
rei socialis*, 28.

[4] Joan Pau II, Carta enc. *Centesimus
annus*, 38.

[5] Cf. Pau VI, Carta enc. *Populorum
progressio*, 37; Joan Pau II, Carta enc.
Sollicitudo rei socialis, 25.

[6] Carta al Cardenal Renato Rafael Martino en ocasió del Seminari Internacional organitzat pel Consell Pontifici per a la Justícia i la Pau sobre el tema “Desarmament, desenvolupament i pau. Perspectives per a un desarmament integral”(10 abril 2008): l'Osservatore Romano, ed. en llengua espanyola (18 abril 2008), p. 3.

[7] Carta enc. *Populorum progressio*, 87.

[8] Joan Pau II, Carta enc. *Centesimus annus*, 58.

[9] Joan Pau II, Discurs a les associacions cristianes de treballadors italians (27 abril 2002), n. 4: l'Osservatore Romano, ed. en llengua espanyola (10 maig 2002), p. 10.

[10] Joan Pau II, Discurs a l'Assemblea plenària de l'Acadèmia Pontifícia de Ciències socials (27 abril

2001), n. 4: l'Osservatore Romano, ed. en llengua espanyola (11 maig 2001), p. 4.

[11] Concili Vaticà II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 1.

[12] Cf. Consell Pontifici per a la Justícia i la Pau, *Compendi de la Doctrina social de l'Església*, 368.

[13] Cf. *ibíd.*, 356.

[14] Discurs a empresaris i sindicats de treballadors (2 maig 2000), n. 3: l'Osservatore Romano, ed. en llengua espanyola (5 maig 2000), p. 7.

[15] Joan Pau II, Carta enc. *Centesimus annus*, 28.

[16] Cf. Pau VI, Carta enc. *Populorum progressio*, 3.

[17] Joan Pau II, Carta enc. *Sollicitudo rei socialis*, 42; Cf. Id. Carta enc. *Centesimus annus*, 57.

[18] Lleó XIII, Carta enc. Rerum novarum, 41.

[19] Cf. Joan Pau II, Carta enc. Centesimus annus, 58.

[20] Ibíd.

pdf | document generat
automàticament des de [https://
dev.opusdei.org/ca/article/missatge-de-
sa-santedat-benet-xvi-per-a-la-jornada-
mundial-de-la-pau-2009/](https://dev.opusdei.org/ca/article/missatge-de-sa-santedat-benet-xvi-per-a-la-jornada-mundial-de-la-pau-2009/) (15/08/2025)